

da se ni izvršil prvotni sklep, izdati skupno zgodovino slovenskega naroda. Ta bi nam kazala ves zgodovinski razvoj našega naroda in ne bilo bi treba segati sedaj po tem, sedaj po drugem zgodovinskem opisu zaželjene slovenske dežele. Zato se morajo po sedanjih zasnovi večkrat ponavljati odstavki, o katerih se je govorilo že v prejšnjih delih.

Mnogo pisateljev se je že bavilo z zgodovino Kranjske dežele. Izvečine so pa te zgodovine zastarele, ker se je pojavilo med tem veliko novega zgodovinskega gradiva. Pri vsaki kompilacijski knjigi, ki sloni samo na preiskavah tujih pisateljev, a ne na lastnih arhivskih, moramo veliko strože paziti, da pisatelj porabi če ne vseh, vendar one spise, ki imajo stalno vrednost. Pri Orožnovi knjigi moramo omeniti, da je prezrl marsikako važno razpravo, ki popolnjuje naše znanje o srednjeveški teritorialni zgodovini, o dobi reformacije in protireformacije in katero bi bil moral vpoštevati. Zato bi se morali nekateri stavki o navedenih dobah drugače glasiti. Splošno se mora pripoznati, da se je Orožen vkljub odmerjenemu malemu obsegu knjige oziral ne samo na politično zgodovino, ampak tudi na notranji razvitek Kranjske dežele. Pri vsaki dobi nahajamo odstavke o ustavi in narodnem gospodarstvu, o znanstvu in umetnosti. Zelo pregledno in popolno so popisani dogodljaji prazgodovinske in rimske dobe. Da bodo specialisti te ali one dobe dobili v knjigi kako napako, je skoro neizogibno iz vzroka, ki sem ga prej omenil. Toda različne male napake ne zmanjšujejo vrednosti knjige, ki jo odlikuje še posebno preglednost in se razlikuje v tem pogledu od okorne in nepregledne Dimitzove zgodovine.

K.

Bogumil Vošnjak: Zapiski mladega potnika. Gorica. Goriška tiskarna Gabrščekova. 1903. Strani 402. Cena? — Stud. jur. g. Bogumil Vošnjak je bil tako previden, da si je bil izbral ob svojem rojstvu bogate roditelje. Ta okolnost mu je tudi pripomogla, da je lahko potoval lani po Italiji, po Egiptu in po sveti deželi. Spremljal ga je njegov oče, bivši državni in deželni poslanec, g. Mihael Vošnjak. Z Reke je potoval avtor sam, a v Italiji se mu je pridružil oče. Mudilo se jima ni nikjer; ostala sta lahko v vsakem kraju, kakor dolgo sta hotela. To je seveda veliko vredno na potovanju. Srečen je, kogar čas in denar ne gonita prenašlo od kraja do kraja. Bogumil Vošnjak pa ni potoval samo za kratek čas. Na svojem potovanju je imel odprte oči. Povsod je mislil in opazoval. In kar je videl, to nam je opisal v lepi knjigi, ki ji je dal skromen naslov: »Zapiski mladega potnika«. Res da je pisatelj še mlad, toda njegov potopis priča, da je avtor resen mož, kakor sta resna in delavna rodoljuba njegov oče, zaslužen narodni ekonom, in pa njegov stric (dr. Jožef Vošnjak) zaslužen narodnjak in pisatelj.

Začetek potopisa je čisto moderen. Plastično nam riše jutranji prizor v reški kavarni in v pristanu, kjer se začneja razvijati življenje in kjer že stoji pripravljen za odhod parobrod »Strela« (Vilám?).

Kako velikanski vtisk pa je naredila na pisatelja klasična Italija, dokazuje vsaka stran njegovega potopisa. Saj zavzema Italija sama v knjigi nad 200 strani. Rim, Neapolj, Pompeje opisuje obširno. Morebiti je ob pogledu nekaterih umotvorov, ki jih je videl po tamošnjih muzejih, še pregostobeseden. Saj v potopisu itak ne kaže preveč estetikovati. Čitatelj, ki dotičnih umetniških zbirk ni sam videl, si jih vendarle ne more predstaviti, če mu jih še tako na-

tanko opišeš. Veseli nas pa, kadar opisuje življenje, kadar izraža svoje vtiske. Mislimo, da je to glavna stvar, da nam pisatelj pove, kako se je njemu zdelo to in ono. Takih finih opazk čitamo tudi pri Vošnjaku vse polno, kar se tiče Rimljanov, starih in modernih, kar se tiče rimskih politikov in parlamentarcev, ekonomskega vprašanja itd. Veseli me, da čitam o Pompejih v njegovi knjigi te-le pametne besede: »Pravi cilj, zmisel in vse vrline antičnega življenja se odkrivajo onemu, ki hodi z jasnim duhom razmotrivajoč po pompejskih ulicah.« Iste besede bi se lahko ponovile tudi zastran narodnega muzeja v Neapolju. Ko sem l. 1899. videl Rim, Neapolj in Pompeje, rekel sem sam pri sebi: Sedaj šele vem, kaj so bili Grki in Rimljani! Grški in rimski pisatelji bi se morali razlagati tukaj na teh svetih mestih stare kulture.

Človek, ki študira življenje teh dveh starih narodov samo iz knjig, ta jih ne pozna. Država bi morala gimnazijcem ali vseučiliščnikom dajati posebne stipendije, da bi mogli potovati v Italijo. Potem bi šele vedeli, kak velik narod so bili Rimljani in kaki genijalni, božanski ljudje njih učitelji — Grki. Dobro je torej storil Bogumil Vošnjak, da se je, predno vstopi v resno življenje, najprej poklonil največjemu vzoru današnje prosvete — grško-rimskemu. In pisatelj je po pravici ves navdušen za antični duh. To priča, da ima sam fin okus za vse lepo in vzvišeno.

Iz Brindizija sta se prepeljala z očetom v Aleksandrijo, Port-Said in potem v Bejrut, v Jafo in v Jeruzalem. Večjega kontrasta si skoro ne moremo misliti nego: Italija pa Palestina! Stari duh teh dveh dežel si naravnost nasprotuje. In vendar ima ži dovsko-turški orijent svoj posebni čar. Stare krščanske tradicije vplivajo na popotnika s posebno močjo. In Jeruzalem in pa Palestina sta naredila tudi na Vošnjaka velik vtisk. Jeruzalem in pa sveta dežela, kakršna sta sedaj, obsevana od svetih legend in starih zgodovinskih dogodkov, v istini pa orijentalško otožna, romantično umazana in pisana. Gospod Vošnjak je prejahal najzanimivejše kraje v sveti deželi. Orijent je vplival blagodejno na njegovo fantazijo in pero. Partija o Palestini je stilistično najboljša v celi knjigi. Kar je sam videl in doživel, pripoveduje živahno, na mnogih mestih celo poetično. Pisateljev jezik je ravno v tej »orijentalški« partiji najlepši. Slog je beletristen in s pravim užitkom čitaš njegove opise Jeruzalema, Galilejskega jezera in zanimive ježe po Galileji. Ker je avtor tudi amateur-fotograf, je posnel sam mimogrede po kak kraj. Fotografije je porabil v svoji knjigi za okusne vinjete.

Summa summarum: Bogumil Vošnjak je podal s svojimi »Zapiski« lepo knjigo. To je srečen literaren začetek. Morda najde kako kritično oko tuptam kak jezičen ali stilističen »lapsus«. Glagol »griva« me (na strani 402.), n. pr., namesto: žal mi je, ali kesam se — se seveda absolutno ne sme pisati. Take stvari bi mu bil lahko korektor popravil. Toda take hibe ne zmanjšujejo vrednosti »Zapiskov«. Gospod Vošnjak, ki je letos tudi v »Ljublj. Zvonu« objavil lep članek, obeta obogatiti našo literaturo še z mnogimi lepimi in koristnimi spisi. Pogoje za to ima vse, to vem. Dodajemo še, da so »Zapiski« izhajali v feljtonu goriške »Soče«, a sedaj so pretisnjeni v posebno knjigo, ki jo bo čital vsak rojak z veseljem in pridom, saj dobrih potopisov še itak nimamo preobilo.

A. Aškerc.